

บทที่ 10

ชนิดของเครื่องมือวิเคราะห์หนังสือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์หนังสือมีอยู่หลายชนิด ในที่นี้จะเสนอเครื่องมือที่นิยมใช้ 6 ชนิด ได้แก่

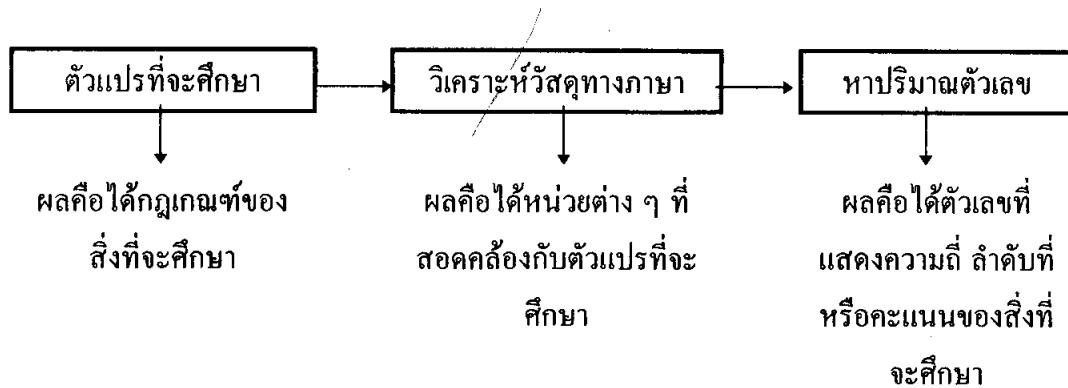
1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. ใบวิเคราะห์รายการ (Analysis Sheet)
3. บัตรให้คะแนน (Score Card)
4. แบบสอบถาม (Questionnaire)
5. มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
6. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ได้มีผู้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ดังนี้

1. เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายเนื้อหาสาระของการสื่อความหมายอย่างมีหลักเกณฑ์ มีระบบ และสามารถอธิบายในเชิงปริมาณได้ด้วย (Berelson. 1971:18)
2. เป็นวิธีการที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างมีหลักเกณฑ์และกำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบ (Carney. 1972:24)
3. เป็นเทคนิคในการวิจัยที่ใช้บรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกัน ได้อย่างมีระบบ ตีความเป็นตัวเลขได้ และมีความเป็นปัจจัย (อุทุมพร จำรมาน 2526: 3)
4. เป็นการใช้เทคนิควิธีแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณตัวเลขของมาจากเนื้อหาใจความของวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นสื่อความหมายทางภาษา เช่น หนังสือ บทกวาน บันทึกการ

ประชุม บันทึกการสัมภาษณ์ฯ ฯ โดยเทคนิคไวร์ฟิล์ม วัสดุเป็นสื่อความหมายทางภาษา จะถูกอ่าน วิเคราะห์อย่างมีระบบ ด้วยวิธีเชิงปรนัยให้ออกมาเป็นสิ่งที่จะวัดได้ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัว แปรที่ต้องการศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นการวิเคราะห์เนื้อหาจึงเป็นการใช้เทคนิคที่เกี่ยวข้องกับขั้น ตอน 3 ขั้น ดังแผนภูมิ (สงบ ลักษณะ 2525: 119)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีที่ใช้ในการ ศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างโดยย่างหนึ่งอย่างมีกฎเกณฑ์ กำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัวแปรที่จะศึกษาเป็นหลัก ซึ่งความหมายของการวิ เคราะห์เนื้อหาที่ได้ประมวลมาสรุปไว้นี้ สอดคล้องแนวคิดของไฮลสตี (Holsti, 1969:3-14) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงวิเคราะห์เนื้อหา มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นปรนัย ความเป็นระบบ การแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้ และความชัดเจน ดังนี้รายละเอียดในแต่ละองค์ ประกอบดังนี้

- ความเป็นปรนัย หมายถึงความกระชับรัดกุม มีขอบเขตที่แน่นอนของเกณฑ์การ วิเคราะห์ ผู้วิเคราะห์เดลล์คนสามารถวิเคราะห์เนื้อหาประเภทเดียวกันได้โดยใช้คำจำกัดความ ของเกณฑ์การวิเคราะห์นั้น ๆ ซึ่งผลที่ได้รับจะออกมากเหมือนกัน
- ความเป็นระบบ หมายถึงการนำเกณฑ์การวิเคราะห์ที่สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยว ข้องหรือครอบคลุมจุดประสงค์ของการวิเคราะห์ มาใช้วิเคราะห์เนื้อหาของข่าวสารหรือเอกสาร ทั้งหมดโดยไม่เลือกจุดใดจุดหนึ่ง เพราะการเลือกจะแสดงถึงความมีคติ

3. การแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้ หมายถึง การเสนอผลการวิเคราะห์เป็นตัวเลข อาจจะใช้ค่าสถิติของการกระจายความถี่ อัตราความถี่ อัตราส่วน ร้อยละ หรืออื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน โดยอาศัยภาษาทางคณิตศาสตร์

4. ความชัดเจน หมายถึงการลงรหัสในตารางวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีเนื้อหา นั้น ๆ ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ตรงกับเกณฑ์การวิเคราะห์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

โภวิท ประวัลพุกษ์ (2525:99) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปได้ดังนี้

1. กำหนดเอกสารที่จะทำการวิเคราะห์ เช่น เล่มใด เรื่องใด
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ เช่น ตรวจสอบว่าส่งเสริมจริยธรรมใดบ้าง ส่งเสริมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพียงใด เอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น ซึ่งในข้อนี้เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์นั้นเอง
3. จัดสร้างรายการของคำ วลี ประโยชน์ ใจความสำคัญที่เป็นบรรทัดฐาน หรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์
4. ทดลองใช้เกณฑ์ที่เป็นบรรทัดฐาน อาจตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของการใช้ตารางมาตรฐานที่ทำขึ้น
5. เมื่อเครื่องมือใช้ได้แล้ว ก็ดำเนินการวิเคราะห์จริง นำเอาตารางบรรทัดฐานเหล่านี้ไปแข่งขันคำ ประโยชน์ คำที่กำหนดไว้ การแข่งขันอาจทำทั้งเล่ม หรือเลือกสุ่มมาอ่านก็ได้
6. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้ว ก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบหรือคาดหมายค่าแท้ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย
7. ดำเนินการเขียนรายงานต่อไป

นอกจากนี้โภวิท ประวัลพุกษ์ (2525:312-313) ยังได้กล่าวถึงหลักในการวิเคราะห์เนื้อหาภายใต้ และการวิเคราะห์ใจความสำคัญว่า

1. คำ การวิเคราะห์คำ ว่าคำเหล่านี้หมายถึงอะไร คำนี้หมายถึงความซื่อสัตย์สุจริต คำนี้หมายถึงความจริงก็ต้องมีมากน้อยแค่ไหน
2. วลี นำความวิเคราะห์ว่า วลีนี้บ่งบอกถึงอะไร

3. ประโยชน์โดยการวิเคราะห์ที่ละเอียดอย่างไร
ประโยชน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมอะไร ส่งเสริมจริยธรรมอะไร

ซึ่งสรุปได้ว่า ถ้าหากการวิเคราะห์นั้นใช้คำ ว่า ประโยชน์ การวิเคราะห์นั้นก็จะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาภายใน แต่ถ้าหากใช้อภิธานนี้คือ วิเคราะห์ที่ละเอียดหน้า (Paragraph) หรือที่ละเอียด (Theme) ว่ามีเจตนาอย่างไร เราเรียกว่าเป็นการวิเคราะห์ใจความสำคัญหรือความคิดรวบยอด (Concept) ของเนื้อหานั้น

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

1. ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาสาระในข่าวสารหรือเอกสารต่างๆ ทุกสาขาวิชา เช่น ศึกษานี้อาจระบุในหนังสือพิมพ์รายวัน ศึกษานี้อาจมีความเป็นพลเมืองดีในวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรนักเรียนศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นต้น

2. ใช้ในการศึกษาพัฒนาการของรายวิชาต่าง ๆ ช่วยให้เห็นลักษณะและขอบเขตของเนื้อหาในแต่ละมุมต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปปรับปรุงเนื้อหารายวิชา ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ใช้ศึกษาประวัติ แนวความคิด หรือทัศนคติของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในอดีต แต่สืบทอดลงโดยไม่มีครร oran ประวัติที่แท้จริง เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องราวดอกผู้ดี เพื่ออนุமานประวัติชีวิต และการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในผลงานการประพันธ์ของสุนทรภู่ เป็นต้น

4. ใช้ศึกษาแนวความคิดหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งผู้วิเคราะห์ไม่สามารถใช้การสัมภาษณ์หรือการสังแบบสอบถามได้ อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องเวลา สถานที่ ความไม่สมควรหรือความจำเป็นอื่น ๆ ซึ่งทำให้งานวิจัยไม่ละเอียดลึกซึ้งตามที่ต้องการ เป็นต้น ผู้วิเคราะห์สามารถศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ต้องการศึกษาได้ ตัวอย่างเช่นต้องการศึกษาทัศนคติของประธานาธิบดีสหราชอาณาจักรที่มีต่อสหภาพโซเวียต อาจศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหานโยบายและสุนทรพจน์ ตลอดจนข่าวการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนของประธานาธิบดีสหราชอาณาจักร ว่ามีทัศนคติทึ้งในแง่ลบและบวกต่อสหภาพโซเวียตอย่างไรและเพียงใด เป็นต้น

ตัวอย่างรายชื่องานวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สำเนียง นำ้งงาน การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหนังสือเรียนภาษาไทย ชั้น ประถมปีที่ 1-4 เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสริมประสานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2540

ปรีชา สังกิตติสุนทร การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในโภชนา วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530

เกยรา ศรีนุญ การวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมจากบทเพลงที่ใช้ในการสอนจริยศึกษาและการใช้บทเพลงสอนจริยศึกษาของกรุสังกัดกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530

ปรีดา กลั่นแก้ว การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหนังสือพิมพ์รายวัน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530

สุพัตรา คุหากัญจน์ การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในโทรทัศน์ วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530

สุดารัตน์ ชรินชัย การวิเคราะห์เนื้อหาด้านมนต์เสน่ห์ทางจริยธรรมในนานาภัยที่เป็นหนังสือ อ่านนอกเวลาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

ศรีทอง ทองเจริญ การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

กาญจน์ ดาวร การวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาภาษาไทยที่ปรากฏในนิตยสาร วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

เสถียร เลยะกุล การวิเคราะห์เนื้อหาพุทธศาสนาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

ศศิวิมล รอบคอบ การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือเสริมประสานการณ์ชีวิต ชั้น ป.5, ป.6 ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรพุทธศักราช 2521 วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532

พรชัย เชวงเดช การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในการถูนสำหรับเด็กที่ออกอาการทางโภร
ทัศน์ในกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2532

วิชชุด วัตตนันท์ การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทยทักษะสัม
พันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2532

สิริวิมล ชาญเวชช์ การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่อง โรคเอ็คซ์ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย วิทยา
นิพนธ์นิเทศศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533

วรวดี หมื่นสุกแสง การวิเคราะห์เนื้อหาวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีในหนังสือ
วิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2534

เอมจิต กิตติวัฒน์ การวิเคราะห์เนื้อหาความรุนแรงในข่าวโทรทัศน์ภาคค่ำ วิทยานิพนธ์นิเทศ
ศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534

ตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหา

ตัวอย่างที่ 1 วรวดี หมื่นสุกแสง (2534:53) ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีในหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

* မြန်မာ အမျိုးသမဂ္ဂ

ຮະດັບປັ້ງ 2 ຄືນ ຮະດັບຕົ່ງເຕີຣິມທຶນກະນະການໃຫ້ເທິກໂນ ໂດຍ
ຮະດັບປັ້ງ 3 ຄືນ ຮະດັບປັ້ງ ແກ້ໄຂ ປໍ່ມີບ່ຽນຢູ່ແຕ່ລະຫວ່າງ

ตัวอย่างที่ 2 วิชชุดา วัตรนันท์ (2532:195, 200) ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ตารางที่ 4 เนื้อหาวัฒนธรรมไทย ประเด็นทางการและพิธีการที่ปรากฏในหนังสือเรียน

ภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์

เทศบาลและพิธีการ		เล่ม 1	เล่ม 2	เล่ม 3	ความถี่	ร้อยละ
1.	พิธีการเกี่ยวกับชีวิต	1	6	4	11	57.89
2.	พิธีการในวันสำคัญทางศาสนา	-	-	2	2	10.53
3.	พิธีการเกี่ยวกับการเกษตรกรรม	-	-	1	1	5.26
4.	เทศบาลต่าง ๆ	-	1	4	5	26.32
รวม		1	7	11	19	100

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยประเด็นทางการและพิธีการที่ปรากฏมากที่สุดในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ทั้ง 3 เล่ม คือ พิธีการเกี่ยวกับชีวิต คิดเป็นร้อยละ 57.89 ที่ปรากฏมากของลงไปได้แก่ เทศบาลต่าง ๆ ร้อยละ 26.32 ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ พิธีการเกี่ยวกับการเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 5.26

ตารางที่ 7 สรุปรวมเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยทั้งหมดที่วิเคราะห์จากประเด็น 6 ประการ

		เล่ม 1	เล่ม 2	เล่ม 3	ความถี่	ร้อยละ
1.	ชีวิตครอบครัว	30	22	8	60	17.49
2.	อาชีพ	20	9	4	33	9.62
3.	การละเล่น	-	-	1	1	0.29
4.	เทศบาลและพิธีการ	1	7	11	19	5.54
5.	วรรณกรรมพื้นบ้าน	25	11	35	71	20.70
6.	คติธรรม	44	53	62	159	46.36
รวม		120	102	121	343	100

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะพัฒนาทั้ง 3 เล่ม จำนวน 50 เรื่อง ที่นำมาวิเคราะห์ ตามประเด็นทั้ง 6 ประการนี้ เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏมากที่สุด คือ ประเด็นคติธรรม คิดเป็นร้อยละ 46.36 รองลงมาได้แก่ประเด็นวรรณกรรมพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 20.70 และเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประเด็นการละเล่น คิดเป็นร้อยละเพียง 0.29 เท่านั้น

ตัวอย่างที่ 3 ศรีทอง ทองเจริญ (2531:39-45) ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดวรรณวิจักษณ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ผลการวิเคราะห์เนื้อหาไม่ดังนี้

เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษณ์ เล่ม 1 เด็กบ้านสวน

เรื่องเด็กบ้านสวนเป็นสารคดีท่านของอัชชิวประวัติของ พ.เนตรรังษี (พัฒน์ เนตรรังษี) เก็บขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงสภาพชีวิตของชาวสวนสมัยเมื่อ 60 ปีก่อนมา ซึ่งในปัจจุบันสภาพชีวิตดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติต่าง ๆ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้ว่ารามีความจำเป็นต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ก็ควรพิจารณาว่าควรรับสิ่งใด ควรรักษาสิ่งใดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตแบบไทย ๆ ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในเรื่องนี้ สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในเรื่องเด็กบ้านสวน มีดังนี้

ด้านร่างกาย

การปรับปรุงสภาพแวดล้อม

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในบริเวณที่อยู่อาศัยด้วยการปลูกต้นไม้ และเลี้ยงนกเป็นความพยายามที่จะจัดการสภาพป่าที่ร่มรื่นเข้ามายังในบริเวณบ้าน เพื่อจะได้ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติอันสุดชั้นและสวยงาม จะเห็นได้จากข้อความดังนี้

"บ้านนี้ที่สองเบียง... นอกรากปลูกบ้านจึงมีที่ว่างเป็นสนามหญ้าเล็ก ๆ 2 ตันน้ำ มีกรงคินเลี้ยงนกสารพัด มีต้นไม้ เช่น มะม่วง ละมุด ขุนมากmany ส่วนหน้าบ้านส่วนที่ติดกับถนนอิฐเดินเข้าบ้าน.. มีต้นชนพู่ประนาม 10 ต้น ... ปลูกเป็นระเบะ" (หน้า 6)

"ไม่ผล เช่น มะมุด มะม่วง ขุน พ่อปลูกไว้ตามข้างสนาม และบริเวณบ้าน ส่วนที่เหลือจะรอบบ้านมีเดาวัลล์และสายหยุดขึ้นอยู่กันละมุน ราตรีอยู่ตรงบันไดขึ้นห้องหน้าบ้าน... ชลุดปลูกอยู่ที่สะพานข้ามท้องร่องเล็ก ๆ ... คนละด้านกับเดาพวงคราม" (หน้า 6-7)

ด้านจิตใจ

ความรักความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน

การมีความสนุกสนานกับสิ่งเด็ก ๆ น้อย ๆ ที่ดีงามรอบ ๆ ตัว นับเป็นกำไรชีวิต เพราะไม่ต้องไถ่คัวหรือซื้อหามาให้เสียเวลาและทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตด้านนี้เห็นได้จากข้อความที่ว่า "...ถ้าออก (พวงคราม) ร่วงมันจะหมุนพระกลิบของมันเป็นเพียงมี 5-6 กลิบ กล้ายไปพัด มันหมุนตัวลงมา กว่าจะถึงพื้นเหมือนกับหันต้องลมดูสวยงามแพลินตาดี ผนชอบเก็บดอกมันขึ้นไปปล่อยบนหน้าพาสูง ๆ ให้มันหมุนจิ่งมาสู่พื้นดิน เป็นของเล่นสนุก เมื่อสนับเต็กก่อนเข้าโรงเรียน" (หน้า 7)

ด้านสติปัญญา

ความใจในการศึกษาหาความรู้

การอ่านเป็นวิธีหาความรู้ที่ดีที่สุดหนึ่ง คนที่รักการอ่านจะเป็นคนที่มีความรู้กว้างขวาง จะเห็นได้จากข้อความที่ว่า "คนที่อ่านหนังสือถูกใจแม่คือผู้คนเดียว... อ่านไม่ดีไม่ชัดก็ถูกตำหนิ บางที่แม่ก็หึงอกอาชาเขียวไปเลย แต่พระเหตุนี้แหละทำให้ผู้รู้เรื่องราชากันหังสือต่างๆ และรักการอ่านมาตั้งแต่เด็ก" (หน้า 5)

ความรู้ทางด้านศิลปะ

เรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะสถาปัตยกรรมเรือนไทย กล่าวถึงในตอนที่ว่า "บ้านผอมเป็นเรือนปืนหยา 2 หลังแฟดมีนอกชานแล่นกลางแบบโบราณ... เสาเรือนใช้ไม้ชูกทึ้งด้านกลม ๆ ...

ลดลายตามช่องลมและลูกกรงเฉลี่ยงระเบียงบ้าน สรักกลูเป็นลดลายทาง ... ใต้ถุนสูง"
(หน้า 4-5)

๗๖

ตารางที่ 1 ความถี่ของเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในเรื่องเด็กบ้านสวน

เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	จำนวนครั้ง
ด้านร่างกาย	
การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ	-
การรักษาสุขภาพให้แข็งแรง	-
การปรับปรุงสภาพแวดล้อม	2
การป้องกันภัยอันตราย	-
ด้านจิตใจ	
การมีความรักความเข้าใจระหว่างบุคคล	-
การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม	-
ความรู้สึกชื่นชมในความงาม	-
ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความรู้สึก	-
ความรักความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน	1
ด้านศติปัญญา	
ความใส่ใจในการศึกษาและความรู้	1
ความมีวิจารณญาณในการตัดสินใจ เข้าใจ และแก้ปัญหาได้	-
ความคิดสร้างสรรค์	-
ความเสริมสร้างจินตนาการ	-
ความรู้ทางด้านศิลปะ	1
ความรู้ทางด้านศาสนา	-
ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์	4

ตารางที่ 1 (ต่อ) ความถี่ของเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในเรื่องเด็กบ้านสวน

เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	จำนวนครั้ง
ความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์	1
ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์	1
ความรู้ทางด้านชีวประวัติ	1
ความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี	1
ด้านคุณธรรม	
ความสำนึกรักในเรื่องชาติ เกียรติ วินัย และกล้าหาญ	-
ความซื่อสัตย์สุจริตและหิริโหตตปปะ	-
ความกตัญญูต่อท่าน	-
ความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร และอดทน	1
ความรู้จักรับผิดชอบและรักษาหน้าที่	-
ความสุภาพอ่อนโยนและมารยาทอันดีงาม	-
การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	-
ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ	1
ความเป็นระเบียบในการงานและความคิด	2
ความสามัคคี	-
ความรู้จักแพ้รู้จักชนะ รู้จักขออภัยและให้อภัยซึ่งกันและกัน	-
รวม	17

จากตารางที่ 1 พบร่วมกันว่า เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏมากที่สุดในเรื่องเด็กบ้านสวนได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา รองลงมาได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านร่างกาย และด้านจิตใจตามลำดับ

ตัวอย่างที่ 4 สำเนียง น้ำค้างงาน (2540: 45-46) ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษานี้ที่ 1-4 เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสริมประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 3 รวมความถี่และร้อยละของเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เล่ม 1 และเล่ม 2

บทที่/ข้อบันทึก	สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ			สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น			รวมความถี่	ร้อยละ	ลำดับที่
	สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต	สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต	การบรรยายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	สิ่งแวดล้อมทางสังคม	การบรรยายสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น			
1. ทำคุณภาษาไทยฯ	13	6	0	2	4	0	25	2.49	16
2. บ้านແสนสุข	16	4	2	14	21	0	57	5.68	7
3. กินดีมีสุข	42	7	0	31	11	1	92	9.16	2
4. ผู้น้อหชนดง	51	14	3	2	2	0	72	7.17	5
5. จดหมายและข่าวสาร	14	2	1	14	14	0	45	4.48	12
6. สวนสัมภองสุขบุญ	10	10	3	16	12	0	51	5.08	10
7. เด็กกรุงเก่า	10	14	0	22	16	1	63	6.28	6
8. รวมพังร่วมพัฒนา	17	6	6	12	10	4	55	5.48	9
9. ไชยเชษฐ์	16	6	0	12	7	0	41	4.08	13
10. ป้าคืนน้ำอุดม	34	8	7	21	14	4	88	8.77	4
11. เชิงนหมายภาษา	35	5	0	43	16	1	100	9.96	1
12. สัญญาของเอก	4	0	0	9	24	1	38	3.78	14
13. สองเกโลเจอนมี	12	1	1	1	6	0	21	2.09	18
14. ไปดูร่องรอย	13	9	0	20	8	6	56	5.58	8
15. นำใจนักกีฬา	6	0	0	4	15	0	25	2.49	16
16. คนเก่งเมืองลับแล	21	12	1	17	38	1	90	8.97	3
17. พระยาฉัพท์ทันต์	18	1	0	13	15	0	47	4.68	11
18. พระนางสมเด็จฯ	4	2	0	12	20	0	38	3.78	15
รวมความถี่	336	107	24	265	253	19	1004	0	0
ร้อยละ	33.47	10.66	2.39	26.39	25.20	1.89	0	100	0

จากตารางที่ 3 แสดงว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เล่ม 1 และเล่ม 2 มีความถี่รวม 1,004 ครั้ง กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติด้านสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตมากที่สุด 336 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.47 รองลงมาถึงกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นด้านสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม 265 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 26.39 และกล่าวถึงการ

บรรยายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่ที่สุด 19 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.89 ซึ่งเนื้อเรื่องทั้ง 18 บท จัดลำดับความถี่และร้อยละของสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 บทที่ 11 เรียนหนทางคุณยาย มีความถี่ 100 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.96

ลำดับที่ 2 บทที่ 3 กินดีมีสุข มีความถี่ 92 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.16

ลำดับที่ 3 บทที่ 16 คนเก่งเมืองลันแฉ มีความถี่ 90 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.97

ลำดับที่ 4 บทที่ 10 ป้าเด่นอุดม มีความถี่ 88 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.77

ลำดับที่ 5 บทที่ 4 ผึ้งน้อยชุมแดง มีความถี่ 72 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.17

ใบวิเคราะห์รายการ (Analysis Sheet)

การวิเคราะห์หนังสือ โดยใช้ใบวิเคราะห์รายการ เป็นการนำลักษณะของหนังสือเรียน และหัวข้อที่ต้องการมาวิเคราะห์ตามความเป็นจริง เพื่อให้การใช้ใบวิเคราะห์รายการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิเคราะห์ควรทำความคุ้นเคยกับรายละเอียดต่าง ๆ โดยศึกษาหนังสือเรียนให้เข้าใจก่อน

ตัวอย่างใบวิเคราะห์รายการ

ข้อมูลเบื้องต้น

ชื่อหนังสือ.....

ชื่อผู้แต่ง

สำนักพิมพ์

ครั้งที่พิมพ์

(หมายเหตุ ถ้าเป็นความลับ อาจใช้หมายเลขหรือรหัสแทนข้อมูลข้างบน)

วิชา

ระดับชั้น

จุดเด่นของหนังสือเรียน คือ นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมไทย ผ่านตัวละครและเรื่องราวที่น่าสนใจ ทำให้เด็กๆ สามารถเข้าใจและสนับสนุนการเรียนรู้ได้ดี หนังสือเรียนนี้ยังมีภาพประกอบที่สวยงาม ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและเข้าใจง่ายขึ้น ทำให้เด็กๆ ต้องการอ่านต่อ下去

ลักษณะทางด้านวิชาการ

1. การคัดเลือกเนื้อหา

1.1 เนื้อหารอบคลุมจุดประสงค์ในการสอน

ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

1.2 เนื้อหาแตกต่างไปจากหลักสูตร

หน้า	ลักษณะของความแตกต่าง

1.3 ความทันสมัยของเนื้อหา

ข้อบกพร่อง		ข้อเด่น	
หน้า	สิ่งที่สังเกตเห็น	หน้า	สิ่งที่สังเกตเห็น

1.4 เนื้อหานำมาจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ

ข้อบกพร่อง		ข้อเด่น	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

2. การเรียนเรียงเนื้อหา

2.1 การจัดเรียงลำดับเนื้อหา เป็นลำดับ/ไม่เป็นลำดับ слับไปมา
ช่วยครูในเรื่องระเบียบวิธีสอน/ไม่ช่วยครูในเรื่อง
ระเบียบวิธีสอน

ข้อบกพร่อง		ข้อเด่น	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

2.2 การอธิบาย เพียงพอ/ไม่เพียงพอ
เหมาะสม/ไม่เหมาะสม
ผิดพลาด/ถูกต้อง สมเหตุสมผล

ข้อบกพร่อง		ข้อเด่น	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

2.3 วิธีเขียน สนุกสนาน/ไม่สนุกสนาน
กระตุนให้อยากรู้อยากเห็น/ขาดการกระตุนให้อยากรู้อยากเห็น
สม่ำเสมอ/ไม่สม่ำเสมอ

หน้า	ย่อหน้า	ข้อสังเกต

2.4 คำศัพท์, สัญลักษณ์ และตัวย่อที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา

คำศัพท์/สัญลักษณ์/ตัวย่อ	หน้า	บรรทัด	ข้อสังเกต

2.5 การใช้ภาษา ถ้อยคำ ไม่ถูกต้อง/เลื่อนลอย/ยาก

ภาษา ถ้อยคำที่ใช้	หน้า	บรรทัด	ข้อสังเกต

3. ภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ ฯลฯ

3.1 จำนวนภาพประกอบ ไม่เพียงพอ/มากเกินต้องการ

หน้า	ชื่อภาพ	ข้อสังเกต

3.2 ภาพประกอบไม่ถูกต้อง

หน้า	ชื่อภาพ	ข้อสังเกต

3.3 ภาพประกอบไม่เหมาะสม ขนาด/ชนิด/สี/ตำแหน่ง ฯลฯ

หน้า	ชื่อภาพ	ข้อสังเกต

4. แบบฝึกหัด

4.1 ความพอดีเพียง หรือความครอบคลุมของแบบฝึกหัด

พอเพียง		ไม่พอเพียง	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

4.2 ชนิดของแบบฝึกหัด มีชนิดเดียว/มีหลายชนิด

วัดด้านเดียว/วัดในด้านสติปัญญา, เจตคติ, ทักษะ
สถานการณ์เกินจริง/สถานการณ์เป็นไปได้

ข้อมูลพร่อง		ข้อเด่น	
บท	ข้อสังเกต	บท	ข้อสังเกต

ตัวอย่างการวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รหัส 001*

(วิเคราะห์เฉพาะตอนที่ 2.2 และ 3.3)

2.2 การอธิบาย

ข้อมูลพร่อง		
บท	หน้า	ข้อสังเกต
28	115	ข้อความ “สำหรับประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2463 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระบรมราชโองการฯ ให้กำหนดเวลาของเมอร์เดียนที่ 105° ตะวันออก... พ.ศ.2463 อยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เจ้าอยู่หัว”

* ไม่ระบุชื่อหนังสือ (เพื่อรักษาเป็นความลับ) ใช้รหัสแทน

3.3 ภาพประกอบไม่เหมาะสม

ภาพประกอบหน้า	ข้อความหน้า	ข้อสังเกต
14	14-15	แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของทวีปยุโรป ไม่สอดคล้อง กับคำอธิบาย ในคำอธิบายไม่มีเขตชั้นภาคพื้นทวีป บนอุณหภูมิและทุกฤดูกาลที่ระบุ
16	16	แผนที่แสดงการกระจายประชากรในทวีปยุโรป มีขนาด 3" x 3" มีขนาดเล็กมาก
33	-	แผนที่ทวีปแอฟริกา ประเทศโรมีเชียได้เปลี่ยนชื่อ ประเทศเป็นซิมบับเวแล้ว แต่ในแผนที่ยังคงเป็นโรมีเชีย อยู่

คำแนะนำในการใช้ใบวิเคราะห์รายการ

1. เครื่องมือนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการรวบรวมและบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับจุดเด่น และจุดด้อยของหนังสือเรียน โดยจะรวบรวมให้อยู่ในแบบฟอร์มที่สะดวกแก่การตัดสิน ซึ่ง สามารถใช้ได้ทั้งในขั้นการคัดเลือก และในขั้นการปรับปรุงหนังสือเรียน
2. ก่อนที่จะนำเครื่องมือนี้ไปใช้กับหนังสือเรียน ควรศึกษาใบวิเคราะห์รายการเพื่อ ทำความเข้าใจถึงลักษณะต่าง ๆ ที่จะสำรวจในหนังสือเรียนก่อน
3. ในทันทีที่เริ่มทำการพิจารณาหรือสังเกต อาจจะทำการบันทึกลงไปได้เลยตาม ตำแหน่งที่เหมาะสม การเขียนเครื่องหมายลงในหนังสือเรียน จะเป็นการช่วยเมื่อถึงขั้นทบทวน
4. ในการที่จำเป็น ผู้วิเคราะห์อาจจะต้องพิจารณาหนังสือเรียนมากกว่า 1 ครั้ง เพื่อ เก็บข้อมูลที่อยู่ในประเด็นให้ครบถ้วน
5. อาจจะต้องมีการใช้กระดาษเสริม ถ้าหากเนื้อที่ที่เตรียมไว้ไม่พอเพียง

บัตรให้คะแนน (Score Card)

บัตรให้คะแนน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการวิเคราะห์หนังสือเรียน จากหลักการที่ ว่าหนังสือเรียนที่ดีต้องสร้างจากการย่อ喻 (item) ที่ได้ไตรตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งรายการ

ต่าง ๆ เหล่านี้สามารถดูดและประเมินได้โดยอิสระจากกัน ผลกระทบของการให้น้ำหนักคะแนนของแต่ละรายการ จึงถือว่าเป็นการวัดคุณภาพของหนังสือเรียนได้

ตัวอย่างการวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บัตรให้คะแนน

ชื่อหนังสือ **โลกของเรา** ชั้น **มัธยมศึกษาปีที่ 3**
ผู้แต่ง **กรมวิชาการ**
สำนักพิมพ์ **โรงพิมพ์ครุสภากา** **ปีที่พิมพ์ พ.ศ.2523** **ราคา 27 บาท**

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	หมายเหตุ
1.	ความสอดคล้องกับหลักสูตร			
	1.1เนื้อหาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามัธยมต้น	50	40	หลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดให้เรียน
	1.2เนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษารายวิชา	60	35	ภูมิภาค nokที่ปะเชียง
	1.3เนื้อหารอบด้านความคำอธิบายรายวิชา	60	35	แต่ในหนังสือเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับญี่ปุ่น จีน อินเดีย เกาหลีเหนือ มองโกเลีย
	1.4เนื้อหามีความพอเหมาะสมแก้อัตราเวลาเรียน	30	20	
	1.5เนื้อหาแต่เรื่องมีสัดส่วนเหมาะสมต่อการของหลักสูตร	50	30	ยังไม่ค่อยได้สัดส่วน เช่น เนื้อหาจริยธรรมมีน้อย
		250	160	/

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์	คะแนน เต็ม	คะแนน ที่ได้	หมายเหตุ
2.	เนื้อหาวิชา			
	2.1 เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชา	35	25	
	2.2 การจัดลำดับเนื้อหาช่วยให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้	25	10	ควรกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางเศรษฐกิจในแต่ละเรื่องไปพร้อม ๆ กัน
	2.3 เนื้อหาในแต่ละบทมีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน	20	15	
	2.4 เนื้อหาแต่ละตอนภาษาในบท มีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน	20	15	
	2.5 เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับ สติปัญญาของนักเรียน	35	25	มีบางตอนที่เข้าใจยาก เช่น ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มยุโรป
	2.6 เนื้อหามีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน	20	15	
	2.7 เนื้อหาให้ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	20	10	
	2.8 เนื้อหาช่วยส่งเสริมให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง	10	7	
	2.9 การเสนอเนื้อหาส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล	15	10	

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์	คะแนน	คะแนน	หมายเหตุ
	2.10การเสนอเนื้อหาโดยส่วนรวมส่งเสริมค่านิยมทางศีลธรรม จริยธรรม และแนวความคิดทางสังคมศึกษา	เต็ม 15	ที่ได้ 8	
	2.11การเสนอเนื้อหา ส่งเสริมความมั่นคงและความก้าวหน้าของประเทศไทย	15	10	
	2.12มีรายชื่อหนังสือเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่การค้นคว้าเพิ่มเติม	10	0	ไม่มีรายชื่อหนังสือ
	2.13มีกิจกรรมเสนอแนะเพื่อใช้ประกอบในการสอน	10 250	0 150	ไม่ได้เสนอ กิจกรรมไว้
3.	แนวทางเรียนและการใช้ภาษา			
	3.1ใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัย	30	25	
	3.2ใช้ศัพท์เฉพาะเท่าที่จำเป็น และเป็นที่ยอมรับทั่วไป	25	20	ศัพท์ใหม่บางคำควรให้ความหมาย หรือขยายความไว้ด้วย เช่น ประชากร ภาษาไทย ชีววัฒน์
	3.3ใช้คำหรือถ้อยคำไม่ก่อให้เกิด อารมณ์หรือเจตคติที่ไม่พึงปรารถนา	20	18	

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์	คะแนน เต็ม	คะแนน ที่ได้	หมายเหตุ
	3.4 วางแผนเรื่องไม่ซับซ้อน เรียงลำดับจากง่าย 3.5 ตั้งหัวข้อและลำดับความน่า สนใจ และน่าติดตาม 3.6 มีการเกริ่นนำเพื่อปูพื้นฐาน ความเข้าใจประสานสอดคล้อง กับเนื้อหาที่ตามนา	50 25 25	20 15 22	
	3.7 มีการสรุปประเด็นสำคัญท้าย บท	25	22	มีการเกริ่นนำและการสรุป ท้ายบทดี
		200	142	
4.	ภาพประกอบแผนภูมิ ตาราง			
	4.1 มีจำนวนพอเหมาะสมกับเนื้อหา	25	15	
	4.2 ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้	25	15	แผนที่กับเนื้อหาไม่สอด คล้องกันหลายแห่ง ควร ปรับให้สอดคล้องกัน
	4.3 ทันสมัย เป็นปัจจุบัน	20	15	แผนที่บางแผ่นใส่
	4.4 มีความถูกต้อง	20	18	สัญลักษณ์ผิด และชื่อเมือง ไม่ถูกต้อง
	4.5 ชัดเจน ดึงดูดความสนใจ	20	10	ภาพทั้งหมดเป็นภาพขาว ดำ
	4.6 ขนาดพอเหมาะสม	20	10	มีแผนที่หลายแผ่นที่มี ขนาดเล็กมาก
	4.7 คำบรรยายประกอบสมบูรณ์ ถูกต้อง	20	15	คำบรรยายภาพบางภาพไม่ สมบูรณ์ ควรให้ราย ละเอียดเพิ่มเติม
		150	98	

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์	คะแนน เต็ม	คะแนน ที่ได้	หมายเหตุ
5.	ลักษณะรูปเล่นและเทคนิคการพิมพ์			
5.1	ปักมีลักษณะสวยงาม ดึงดูดความสนใจ	15	7	สีสันไม่น่าใจ
5.2	ขนาดรูปเล่นเหมาะสม	15	13	
5.3	ขนาดอักษรเหมาะสม	20	18	
5.4	มีการใช้อักษรลักษณะพิเศษเพื่อเน้นข้อความได้เหมาะสม	30	20	
5.5	กระดาษมีความทนทานและน่าอ่าน	25	18	
5.6	การเข้าเล่มมีความแข็งแรงทนทาน	25	20	เล่ม 1 มีการเย็บเล่มทนทานดี ส่วนเล่ม 2 ใช้วัดเย็บขนาดเล็กหลุดขาดได้ง่าย โดยเฉพาะหน้ากากาง
5.7	การพิมพ์มีความชัดเจน	20	18	
		150	114	
	รวม	1,000	664	

ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ

- เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร แต่บางเนื้อหาเกินหลักสูตร เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น จีน
- การลำดับเนื้อหา ควรนำลักษณะทางภูมิศาสตร์ และลักษณะทางเศรษฐกิจรวมไว้ด้วยกัน เช่น เรียนลักษณะภูมิศาสตร์ของญี่ปุ่นต่อวันเดียว ควรต่อด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจ

3. ควรจัดสัดส่วนของเนื้อหาใหม่ โดยเน้นทางด้านจริยธรรมให้มากขึ้น และแก้ปัญหาทางจริยธรรมควรขยายความให้กว้างและลึก ควรแยกกล่าวถึงปัญหาของประเทศไทยพัฒนาแล้ว และประเทศไทยกำลังพัฒนาด้วย

4. ความถูกต้องของเนื้อหา มีหลายตอนซึ่งใช้คำศัพท์ไม่ถูกต้องตามพจนานุกรม คำศัพท์ราชบัณฑิตยสถาน

5. จำนวนภาพประกอบมีมาก แต่ความน่าดึงดูดใจน้อย และแสดงได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เช่น การแบ่งเขตอาณาเขต สะกดในแผนที่กับข้อความในเนื้อหาควรตรงกัน

6. มีการใช้อักษรขนาดพิเศษในบางข้อความดีแล้ว แต่ยังมีหลายแห่งที่ควรใช้อักษรขนาดพิเศษที่แตกต่างกันออกໄไปด้วยโดยเฉพาะคำศัพท์ใหม่ หรือความคิดรวบยอดที่สำคัญ ๆ

สรุป ได้คะแนนรวม 664 คะแนน จัดอยู่ในระดับปานกลาง

เกณฑ์การพิจารณาเพื่อจัดอันดับคุณภาพของหนังสือ

คะแนน 850 ขึ้นไป จัดอยู่ในระดับ ดีมาก

คะแนน 750-849 จัดอยู่ในระดับ ดี

คะแนน 650-749 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง

คะแนน 550-649 จัดอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

ตัวอย่างเครื่องมือวิเคราะห์แบบบัตรให้คะแนนและเปรียบเทียบหนังสือหลายเล่ม
**ประเภทหนังสือ
 ระดับชั้น**

ลำดับ	รายการคุณภาพ	เด่นที่	1	2	3	4	5	6
		สำนักพิมพ์ ผู้แต่ง คะแนนเต็ม						
1.	รูปเล่ม	24						
1.1	ปก (สี-การออกแบบ)	4						
1.2	การเย็บเล่ม	4						
1.3	คุณภาพกระดาษ	4						
1.4	ขนาดตัวอักษรและความชัดเจนของตัวพิมพ์	4						
1.5	ขนาดของรูปเล่ม และจำนวนหน้า	4						
1.6	ศิลปกรรมจัดหน้า	4						
2.	ภาพประกอบ	24						
2.1	ความชัดเจน (สี-ขาวดำ)	4						
2.2	ลักษณะความสมจริง (ภาพเขียน-ภาพถ่าย)	4						
2.3	ขนาด	4						
2.4	จำนวนภาพ	4						
2.5	ความเหมาะสม (สภาพการเรียน-การสอน)	4						
2.6	คำอธิบายภาพประกอบ	4						
3.	เนื้อหาวิชา	32						
3.1	วิธีการเสนอเรื่อง	4						
3.2	ความสอดคล้องกับหลักสูตร	4						
3.3	การเรียงลำดับความยากง่าย	4						
3.4	เอกสารและความกลมกลืนของเนื้อเรื่อง	4						
3.5	การเน้นในเรื่องสำคัญ	4						
3.6	ความถูกต้องตรงกับเหตุการณ์	4						
3.7	กิจกรรมสนับสนุน	4						
3.8	คำ丹ท้ายบท/หรือแบบฝึกหัด	4						
4.	การใช้ภาษา	20						
4.1	ความถูกต้องทางไวยากรณ์	4						
4.2	ความชัดเจนของข้อความ	4						
4.3	ความเหมาะสมในการใช้ศัพท์	4						
4.4	เครื่องหมายวรรคตอน	4						
4.5	แนวคิดหริริเมื่อผู้เขียน (Originality)	4						
	รวม	100						

เกณฑ์การพิจารณาเพื่อจัดอันดับคุณภาพหนังสือ

คะแนนร้อยละ 81 ขึ้นไป ถือว่าคุณภาพดีมาก

คะแนนร้อยละ 66-80 ถือว่าคุณภาพดี

คะแนนร้อยละ 56-65 ถือว่าคุณภาพปานกลาง

คะแนนร้อยละ 55 ลงมา ถือว่าคุณภาพต้องปรับปรุง

แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอนถ่านเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับถ่านเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือการวิเคราะห์หนังสือ วิธีการนี้กระทำโดยใช้ข้อความหรือข้อคำถามเพื่อถ่านให้ผู้ตอบแสดงคุณลักษณะที่ต้องการวัดของมา การสร้างแบบสอนถ่านต้องสร้างด้วยความระมัดระวังและรักภูมิ เพราะไม่มีคนอยู่ให้คำอธิบายหรือแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ตอบได้ รูปแบบของแบบสอนถ่านที่นิยมใช้กันมีอยู่ 2 แบบใหญ่ ๆ คือ

ก. แบบปลายเปิด (opened form) ประกอบด้วยข้อความหรือข้อคำถานที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เป็นแบบที่นิยมใช้สอบถามเกี่ยวกับการเสนอทัศนะ แรงงุใจ เรื่องราว เหตุผลของการตัดสินใจต่าง ๆ โดยให้แสดงออกอย่างเสรีภายในขอบเขตที่ผู้ตอบต้องการ เช่น

ท่านมีความคิดเห็นหรือมีปัญหาใด ๆ เกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาภาษาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการที่ท่านใช้อยู่ในปัจจุบัน

ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้
อย่างไร

คุณภาพด้านเนื้อหาวิชา

คุณภาพด้านวิธีการเรียน

คุณภาพด้านการจัดทำรูปเล่ม

จะสังเกตได้ว่า แบบสอบถามชนิดนี้จะใช้คำถามกว้างเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบ เกี่ยวนัดเดงทัศนะต่าง ๆ ได้อย่างเสรีไม่จำกัดตายตัว ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของการใช้แบบสอบถาม ปลายเปิด ผู้ตอบจะตอบตรงตามความคิดเห็นและความต้องการของตัวเอง แต่มีข้อเสียที่ควรระวังก็คือ มักจะถามได้ไม่นาน การรวมรวมความเห็นและการแปลผลก็มักจะยุ่งยาก

ข. แบบปลายเปิด (closed form) ประกอบด้วยข้อความหรือข้อคำถามที่กำหนดตัวเลือกหรือคำตอบที่คาดว่าเป็นไปได้ไว เพื่อให้ผู้ตอบเลือกข้อที่ตรงกับความจริงหรือความรู้สึกของตนโดยการทำเครื่องหมายตอบ ลักษณะการตอบจึงอยู่ในขอบเขตหรือเงื่อนไขที่ผู้ถามกำหนดไว้ เช่น

ภาพประกอบในหนังสือเรียนมีคำอธิบายประกอบภาพเพื่อช่วยให้เข้าใจภาพหรือไม่

- มีทุกภาพ
- มีบางภาพ
- ไม่มีเลย

ท่านคิดว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ความมีอำนาจรูปประกอบอย่างน้อยทั้งหมดกี่รูป

- 1-3 รูป
- 4-6 รูป
- 7-9 รูป
- 10-12 รูป

แบบสอบถามแบบปลายเปิดมีข้อพึงระวังในเรื่องการกำหนดคำตอบ ต้องให้ครอบคลุมครบถ้วนตามที่เป็นไปได้ นอกจากนั้นแบบปลายเปิดยังสามารถดัดแปลงลักษณะของตัวเลือกเป็นแบบต่าง ๆ ได้อีกหลายแบบ เช่น ใช้รหัสให้ผู้ตอบจัดอันดับ เติมคำในช่องว่างสัก ๆ เช่น ท่านใช้หนังสือเรียนเล่มนี้นานนานไป ให้ผู้ตอบตอบว่า ใช่-ไม่ใช่ ตอบเป็นปริมาณหรือระดับความรู้สึก มาก-ปานกลาง-น้อย เป็นต้น ข้อดีของแบบสอบถามแบบปลายเปิดก็คือ ถามແง່ນຸ້ມ ต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด รวมรวมและแปลผลได้ง่าย

ข้อพึงระวังในการใช้แบบสอบถาม

1. ความร่วมมือของผู้ตอบ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการใช้แบบสอบถาม เพราะความร่วมมือของผู้ตอบจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการวัดนั้น ๆ ว่าถูกต้องเพียงใด เชื่อถือได้หรือไม่ ถ้าหากผู้ตอบไม่ให้ความร่วมมือ ย่อมทำให้ไม่ได้รับคำตอบ หรือได้รับแต่ไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง
2. การเก็บแบบสอบถามกลับคืน มากประภูมิเสนอว่า แบบสอบถามที่ส่งไปมักได้รับกลับคืนไม่ครบถ้วน หรือได้รับกลับคืนน้อยเกินไป
3. ขาดแรงจูงใจ ผู้ตอบเต็มใจตอบ ส่งกลับคืนจริง แต่ในขณะที่ตอบมีความรู้สึกว่า ไม่เห็นความสำคัญ ทำให้เกิดการตอบโดยไม่ได้พิจารณาข้อคำถามอย่างถี่ถ้วนแท้จริง
4. แบบสอบถามมักมีคุณภาพต่ำ ผู้สร้างมักจะละเลย ไม่ให้ความสำคัญต่อคำถาม หรือคำชี้แจง รวมทั้งไม่พิถีพิถันต่อคำถามที่ใช้เท่าที่ควร เช่น ใช้คำถามคลุมเครือ ทำให้ผู้ตอบเกิดความสับสน จึงตอบผิดความมุ่งหมายที่ต้องการ
5. วิเคราะห์และแปลผลลำบาก ผลการวัดที่ได้จากแบบสอบถามประเภทปลายเปิด มักมีจุดอ่อนในด้านการสรุปผล ทั้งนี้เพราะคำตอบที่ได้มามากมายจนบางครั้งไม่สามารถสรุปให้ครอบคลุมทั้งหมดได้

มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

มาตราส่วนประมาณค่า อาจเรียกว่า มาตราส่วนประเมินค่า หรือมาตราจัดอันดับคุณภาพ ประกอบด้วยข้อคำถามหรือข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ผู้ตอบพิจารณาพร้อมกับมีคำตอบที่แสดงความเข้มของความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้น เป็นระดับมาก-น้อย สูง-ต่ำ ส่วนใหญ่ใช้ตั้งแต่ 3 ระดับขึ้นไป สำหรับรูปแบบของคำตอบอาจทำได้หลายรูปแบบ คือ

1. แบบใช้ตัวเลข (numerical scales) เป็นการกำหนดความหนักเบา หรือระดับของความเห็นให้เป็นตัวเลข หรือใช้ตัวเลขแทนระดับความเห็น เพื่อให้สะดวกในการตอบ เช่น
 - 5 = คือสุด หมายความที่สุด
 - 4 = คือ หมายความ
 - 3 = ปานกลาง

- 2 = ควรปรับปรุง ไม่เหมาะสม
 1 = ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง ไม่เหมาะสมที่สุด

รายการวิเคราะห์	5	4	3	2	1
1. สาระด้านความรู้					
1.1 ความเหมาะสมกับรายวิชาและหลักสูตร					
1.2 การเน้นปัญหาสังคมที่สำคัญและส่งเสริมเป้าหมายของชาติและสังคม					
1.3 ความเป็นสาขาวิชาการและการเสนอแนะความคิดของศาสตร์สาขาต่าง ๆ					
1.4 ความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของเนื้อหา					
1.5 ความทันสมัยของเนื้อหา					
1.6 ความเป็นปัจจัยและปัจจุบันอุดมสมบูรณ์ของเนื้อหา					
1.7 ความเป็นรูปธรรมของเนื้อหา					
1.8 ความยากง่ายของเนื้อหากับระดับของผู้เรียน					
1.9 การเรียนรู้และการสมบูรณ์ของหนังสือ					
1.10 วิธีการเขียนและการใช้สำนวนภาษา					
2. สาระด้านสติปัญญา					
2.1 การเสนอวิธีการวิเคราะห์					
2.2 การใช้คำ丹ระดับสูงเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์					
2.3 การพัฒนาทักษะและกระบวนการตัดสินใจโดยการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ					
2.4 การสร้างความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้เรียนหรือประสบการณ์ของผู้เรียน					
2.5 การเสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งบท					
3. สาระด้านภาษา					
3.1 ลักษณะรูปเล่นดึงดูดความสนใจ					
3.2 การเขียนเล่นมั่นคงแข็งแรง					
3.3 คุณภาพการพิมพ์					
3.4 ภาษาประกอบสอดคล้องกับเนื้อหา					
3.5 ขนาดของหนังสือ					
3.6 จำนวนหน้าหนังสือ					

2. แบบใช้เส้นกราฟ (graphic scales) เป็นการใช้เส้นกราฟที่แสดงทิศทางและระดับของความเห็น เช่น

ภาพประกอบในหนังสือช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องได้มากน้อยเพียงใด

มาก

ปานกลาง

น้อย

รูปเล่นของหนังสือเรียนมีขนาดเหมาะสมกับผู้เรียน ไม่ใหญ่หรือหนาเกินไป
หรืออ่านได้สะดวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เห็นด้วย

ไม่แน่ใจ

ไม่เห็นด้วย

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

แบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

แบบตรวจสอบรายการ เป็นแบบสำรวจที่ระบุรายการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรม ข้อเท็จจริง หรือรายการสิ่งของ เพื่อให้ผู้ตอบตัดสินใจตอบรับหรือปฏิเสธ ถ้าเป็นกรณีที่ถาม ความคิดเห็น พฤติกรรม หรือปัญหาต่าง ๆ แบบตรวจสอบรายการก็จะมีลักษณะคล้ายแบบ มาตราร่วมประเมณค่า แต่มีตัวเลือกเพียง 2 ระดับเท่านั้น ลักษณะของแบบตรวจสอบรายการ จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำตอน ส่วนที่ 2 เป็นคำตามหรือรายการ ซึ่งส่วนใด จะอยู่ทางด้านซ้ายหรือด้านขวาไว้ได้ ทั้งนี้จะต้องมีช่องให้ผู้ตอบเขียนเครื่องหมายให้คำตอนและ รายการตรงกัน

แบบตรวจสอบรายการมีประโยชน์ในการรวมหัวข้อที่เกี่ยวกับลักษณะของ หนังสือเรียน แบบตรวจสอบรายการอาจเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของใบวิเคราะห์รายการก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ หรือจะแยกการวิเคราะห์โดยวิธีใช้แบบ ตรวจสอบรายการเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพออกต่างหากก็ได้

ข้อผิดพลาดที่พบโดยทั่วไปในการสร้างเครื่องมือแบบตรวจสอบรายการ คือ หัวข้อ เรื่องไม่ชัดเจน มีรายการต่าง ๆ มากเกินไป และทำซ้ำกัน ข้อกพร่องเหล่านี้อาจจะหลีกเลี่ยง ได้โดยนิยามหัวข้อและรายการเหล่านั้นให้ชัดเจน และเตรียมคู่มือซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับความ หมายของแต่ละลักษณะไว้

ตัวอย่างเครื่องมือวิเคราะห์หนังสือแบบตรวจสอบรายการ

ชื่อหนังสือ	ระดับชั้น
ชื่อผู้แต่ง	สำนักพิมพ์
ปีที่พิมพ์	ปีที่ปรับปรุง
จำนวนหน้า	ราคาของหนังสือ

ลำดับที่	รายการวิเคราะห์ : ลักษณะทางภาษา	มี		ไม่มี	หมายเหตุ
		เหมาะสม	ควรปรับปรุง		
1.	คำนำ				
2.	สารบัญ				
3.	หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ				
4.	จุดประสงค์				
5.	ภาพประกอบมีหลายสี				
6.	แผนที่				
7.	แผนภูมิ				
8.	คำอธิบายภาพ				
9.	ตัวอักษรขนาดแตกต่างกันเพื่อเน้นความสำคัญ				
10.	เชิงอรรถสำหรับนักเรียน				
11.	แหล่งอ้างอิง				
12.	กิจกรรมสนับสนุน				
13.	แบบฝึกหัดมีหลายแบบ				
14.	ปกมีรูปภาพ สีสัน ดึงดูดความสนใจ				
15.	การเย็บเล่นทนทาน				

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ / สรุป

.....

.....